

वाळू/रेतीचे उत्खनन व त्याच्या
वाहतूकीच्या वेळेबाबत मार्गदर्शक
सूचना निर्गमित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : गौखनि-१०/०६२५/प्र.क्र.१०६/ख-१
मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय मुंबई-३२
दिनांक : ०३ जुलै, २०२५

वाचा :-

- १) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३.
- २) महसूल व वन विभाग अधिसूचना क्रमांक गौखनि/०३२१/प्र.क्र.१०९/ख-२, दि.०२.०३.२०२२
- ३) शासन निर्णय क्रमांक : गौखनि-१०/०१२५/प्र.क्र.०५/ख-१, दिनांक ०८.०४.२०२५

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) अधिनियम, २०१३ च्या नियम ६७ च्या उप-नियम (२) अन्वये “खाणकाम केवळ दिवसा करण्यात येईल.” अशी तरतूद केली आहे. तसेच, महसूल व वन विभाग अधिसूचना क्रमांक गौखनि/०३२१/प्र.क्र.१०९/ख-२, दि.०२.०३.२०२२ अन्वये “परंतु असे की, केंद्र अथवा राज्य शासनाच्या पायाभूत अथवा जलसंपदा प्रकल्पाच्या कामाकरीता विभागीय आयुक्त यांना आवश्यकता वाटल्यास रात्रीच्या वेळी गौण खनिजाच्या उत्खननाची व वाहतूकीची परवानगी देता येईल.” अशी तरतूद केली आहे.

नदी/खाडीपात्रातून वाळू/रेतीचे उत्खनन सकाळी ०६.०० ते सायंकाळी ०६.०० वाजेपर्यंत करणे बंधनकारक असेल. सायंकाळी ०६.०० नंतर नदी/खाडीपात्रामधून वाळू उत्खनन व वाहतूक करणे प्रतिबंधित राहील. महाखनिज ऑनलाईन प्रणालीवरून वाळू विक्रीबाबत देण्यात येणारा (eTP) परवाना सायंकाळी ६.०० वाजेनंतर Generate होणार नाही, अशी तरतूद वाळू/रेती निर्गती धोरण-२०२५ मध्ये केली आहे. वाळू व्यतिरिक्त इतर गौण खनिजाची वाहतूक २४ तास करता येते.

तथापि, काही शहरामध्ये दिवसा वाहनांच्या रहदारीचे प्रमाण जास्त असल्याने वाळूच्या वाहतूकीस बंदी आहे. अनेक ठिकाणी विविध प्रकल्पांची कामे विहित मुदतीत पूर्ण करण्यासाठी वाळूची मागणी वाढलेली आहे. शिवाय सायंकाळी ०६.०० नंतर वाळूच्या वाहतूकीवर निर्बंध असल्याने उपलब्ध वाहनांचा योग्य वापर होत नाही. तसेच, परराज्यामधून राज्यामध्ये येणाऱ्या वाळूस झिरो रॅयल्टी पास देऊन २४ तास वाहतूक करण्यास परवानगी आहे. तथापि, राज्यामधील वाळूच्या वाहतूकीस सायंकाळी ०६.०० ते सकाळी ०६.०० या कालावधीमध्ये बंदी असल्यामुळे राज्यामधील वाळूचा पुरेपूर वापर होत नाही. त्यामुळे दिवसा उत्खनन केलेल्या वाळूची वाहतूक २४ तास करण्यासाठी परवानगी देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

वाळू/रेतीचे उत्खनन व वाहतूकीबाबत खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत:-

- १) वाळूचे उत्खनन सकाळी ०६.०० ते सायंकाळी ०६.०० वाजेपर्यंत या कालावधीतच करणे बंधनकारक असेल. या कालावधीव्यतिरिक्त इतर वेळेत केलेले उत्खनन अवैध समजून नियमानुसार कारवाई करण्यात यावी.

२) सकाळी ०६.०० ते सायंकाळी ०६.०० या कालावधीत उत्खनन करून ठेवलेल्या वाळू/रेतीची वाहतूक, वाहतूक परवाना घेऊन २४ तास (eTP मधील मंजूर कालावधीपर्यंत) करता येईल. वाळू/रेतीच्या वाहतूकीकरीता वाहतूक परवाना (eTP) तयार करण्याची सुविधा २४ तास करण्यात येत आहे. वाहतूकीकरीता लिलावधारक/परवानाधारकाने खालील अटी/शर्तीची पूर्तता करणे आवश्यक आहे:-

- a. लिलावधारकाने/परवानाधारकाने सकाळी ०६.०० ते सायंकाळी ०६.०० या कालावधीत उत्खनन करून ठेवलेल्या वाळूचे व वाळू/रेती गटाचे स्वतंत्र Geo Fencing करणे बंधनकारक असेल.
- b. सायंकाळी ०६.०० ते सकाळी ०६.०० या कालावधीमध्ये वाळू गटामध्ये (उत्खनन क्षेत्रामध्ये) वाहने ये-जा करण्यास मनाई राहील. या कालावधीत वाळू गटामध्ये वाहन आढळल्यास त्यावर अवैध गौण खनिज उत्खनन प्रकरणी दंडात्मक कारवाई करण्यात यावी.
- c. Automotive Research Association of India (ARAI) द्वारे प्रमाणित Automotive Industry Standard 140 IRNSS (AIS-140 IRNSS) प्रमाणके असलेले GPS Devices वाळू/रेती वाहतूक करणाऱ्या वाहनांना बसविणे अनिवार्य आहे.
- d. वाळू/रेती साठा केलेल्या ठिकाणी संबंधित परवानाधारकाने २४X७ छायाचित्रण करण्यासाठी आवश्यक तेवढे CCTV बसविणे व ते सतत सुरु ठेवणे बंधनकारक राहील. CCTV चे छायाचित्रण पेनड्राईव स्वरूपात दर १५ दिवसांनी संबंधीत तहसिलदार यांच्या कार्यालयामध्ये जमा करून त्याची पोच घेणे बंधनकारक राहील. परवानाधारकाने CCTV सार्वजनिक सर्वेक्षणासाठी शासनाने निश्चित केलेल्या संकेतस्थळावर (महाखनिज प्रणालीवर) लाईव्ह स्वरूपात उपलब्ध करून देणे बंधनकारक राहील.
- e. वाळू/रेती वाहतूक करणाऱ्या वाहनधारकाकडे वैध कालावधीचा वाहतूक परवाना (eTP) असणे आवश्यक आहे.
- f. विना परवाना अथवा eTP मुदत संपल्यानंतर होणारी वाळूची वाहतूक अवैध समजून नियमानुसार कारवाई करावी.

३) वरील परिच्छेद २ मधील कोणत्याही अटी व शर्तीची पूर्तता होत नसेल अथवा अटी व शर्तीचे उल्लंघन झालेले असल्यास क्षेत्रिय यंत्रणेने प्रचलित नियमानुसार कारवाई करावी.

४) सदर शासन निर्णयान्वये वाळू/रेती वाहतूकीसाठी eTP तयार करण्यास २४ तासाची मुदत दिलेली असल्याने या तरतूदीस बाधा येणाऱ्या दिनांक ०८.०४.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयाच्या भाग-पाच, भाग-सहा व भाग-तेरा मधील याबाबतच्या तरतूदी या शासन निर्णयापुरते सुधारित केल्याचे समजण्यात यावे.

०२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक क्रमांक २०२५०७०३१६०१४३५११९ असा आहे. हे शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षात्कित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सदानंद गो. मोहिते)
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अ.मु.स., मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा.उप मुख्यमंत्री (नगरविकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा.उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
- ७) मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई.
- ८) मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
- ९) मा.उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई.
- १०) मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई
- ११) सर्व मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) सर्व मा.विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य, विधानभवन, मुंबई.
- १३) महालेखापाल-१, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता), (लेखापरिक्षा), मुंबई.
- १४) महालेखापाल-२, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता), (लेखापरिक्षा), नागपूर.
- १५) सर्व मंत्रालयीन विभाग.
- १६) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १७) संचालक, भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, नागपूर.
- १८) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १९) प्रधान मुख्य वन संरक्षक, नागपूर.
- २०) सर्व जिल्हाधिकारी.
- २१) निवडनस्ती "ख-१ कार्यासन.